

F.M.DOSTOJEVSKI

pelurit

KIRJAYHTYMÄ

PELURIT

F. M. DOSTOJEVSKI

PELURIT

ROMAANI

KIRJAYHTYMÄ

Suomentanut Juhani Konkka

Alkuteos

I G R O K

ilmestyi ensimmäisen kerran

vuonna 1866

Näköispainos ntamo 2012

ISBN 978-952-215-256-5

Valmistaja:

BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

www.ntamo.net

HELSINKI 1959

HELSINGIN LIIKEKIRJAPAINO OY

I LUKU

Palasin vihdoinkin kaksiviikkoiselta matkaltani. Meikäläiset olivat olleet jo kolme päivää Ruletenburgissa. Otaksuin, että he odottivat minua Luoja ties kuinka hartaasti, mutta erehdyin. Kenraali käyttäytyi äärimmäisen välinpitämättömästi, puhui kanssani ylimielisesti ja lähetti minut sisarensa luo. Selvää oli, että he olivat saaneet jostakin rahaa. Minusta jopa näytti, että kenraalista oli hieman noloa katsoa silmiini. Maria Filipovna oli tavattoman kiireissään ja keskusteli kanssani vain pikaisesti; rahat hän kuitenkin otti vastaan, laski ne ja kuunteli selostukseni loppuun. Päivälliselle odotettiin Mezentsovia, pikku ranskalaista ja jotakuta englantilaista; niinkuin yleensä on tapana, kun on saatu rahoja, järjestetään heti komeat päivälliset moskovalaiseen tyyliin. Nähtyään minut Polina Aleksandrovna vuorostaan kysyi, miksi viivyin niin kauan, ja odottamatta vastausta poistui jonnekin. Tietenkin hän teki sen tahallaan. Meidän oli kuitenkin annettava toisillemme selitys. Olihan karttunut liiankin paljon puhuttavaa.

Minulle annettiin pieni huone hotellin neljännessä kerroksessa. Täällä jo tiedettiin, että kuuluin kenraalin seurueeseen. Kaikesta huomasi, että he olivat jo ehtineet osoittaa, mihin väkeen kuuluivat. Kenraalia pidetään täällä upporikkaana venäläisenä hoviylimyksenä.

Jo ennen päivällistä hän ennätti muiden tehtävien ohella ojentaa minulle kaksi tuhannen frangin seteliä vaihdettavaksi. Vaihdoin ne hotellin konttorissa. Nyt meitä tulaa kohtelemaan kuin miljoonikkoja, ainakin yhden viikon ajan. Yritin ottaa Mišan ja Nadjan mukaani kävelylle, mutta portaissa minut kutsuttiin kenraalin luo; hän sai päähänsä kysyä, minne olin lapsia viemässä? Tuo ihminen ei kerta kaikkiaan voi katsoa suoraan silmiini; hän ehkä tahtoisikin sen tehdä, mutta minä vastaan hänelle joka kerta siinä määrin tiukalla, toisin sanoen epäkunnioittavalla katseella, että hän tavallaan nolostuu. Puhuen melko pöyhkeästi, sovitellen lauseita toinen toisensa jälkeen ja lopuksi kokonaan sotkeutuen hän antoi minun ymmärtää, että veisin lapset kävelylle jonnekin puistoon kauemmas kasinosta. Vihdoin hän suutahti ja lisäsi äreästi: »Muutoin te ehkä viette heidät sinne katsomaan rulettia. Suokaa minulle anteeksi, hän lisäsi vielä, — mutta tiedän, että te olette melko kevytmielinen ja kenties altis peliin. Joka tapauksessa, vaikka en olekaan kasvattajanne enkä halua ottaakaan sellaista tehtävää harteilleni, minulla on ainakin oikeus toivoa, ettette niin sanoakseni kompromettoisi minua . . .»

— Mutta eihän minulla ole rahaakaan, vastasin hänelle rauhallisesti. — Hävitäkseen pelissä täytyy omistaa rahaa.

— Te tulette saamaan sitä heti, vastasi kenraali lievästi punastuen, penkoi kirjoituspöytänsä laatikkoa ja katseli muistikirjaansa, mistä kävi ilmi, että hän oli minulle velkaa satakaksikymmentä ruplaa.

— Millä tavoin me nyt laskemme, hän virkkoi, —

ruplathan täytyy muuttaa taalereiksi. Kas tässä, ottakaa nämä sata taaleria pyöreänä summana, — loput eivät tietenkään katoa.

Otin rahat äänettömästi.

— Olkaa hyvä, alkää loukkaantuko sanoistani; te olette niin herkästi loukkaantuva . . . Jos olenkin tehnyt teille huomautuksen, niin halusin vain hiukan varoittaa, ja siihenhän minulla on tietenkin määrätynlainen oikeus . . .

Palatessani ennen päivällistä lasten kanssa kotiin tapasin seurueen koolla. Meikäläiset olivat käyneet kat-somassa joitakin raunioita. Kaksilla loistovaunuilla, verrattomilla hevosilla! Mademoiselle Blanche istui tois-sissa vaunuissa Maria Filippovnan ja Polinan kanssa; ranskalainen, englantilainen ja kenraali olivat ratsain. Vastaantulijat pysähtelivät ja katselivat; vaikutus oli tehty; kenraalia ei vain odottanut mikään hyvä. Laskin, että niiden neljäntuhannen frangin lisäksi, jotka minä toin, mukaan luettuna ne, jotka he olivat ennättäneet jostakin nykäistä, heillä oli seitsemän tai kahdeksan tu-hatta frangia, ja sehän oli liian vähän mlle Blanchelle.

Mlle Blanche asui äitinsä kanssa samassa hotellissa kuin me, niin ikään myös pikku ranskalainen. Palvelijat käyttävät ranskalaisesta puhuttelumuotoa »monsieur le comte» ja mlle Blanchen äidistä »mme la comtesse» — mikäpä siinä, ehkäpä he tosiaankin ovat kreivi ja kreivitär.

Aavistin aivan oikein, ettei monsieur le comte minua tuntisi tavatessamme päivällispöydässä. Kenraali ei tietysti aikonutkaan meitä esitellä, mutta monsieur le comte on itse ollut Venäjällä ja tietää, ettei sellainen

lintu, jota sanotaan *utšiteliksi*, opettajaksi, ole kovinkaan iso. Muuten, hän kyllä tuntee minut hyvin. Tunnustan rehellisesti, että menin päivälliselle kutsumattomana; ilmeisesti kenraali unohti antaa ohjeet; mikäli niin olisi tapahtunut, hän tietenkin olisi lähettänyt minut syömään ravintolan yhteispöytään. Mentyäni toisten joukkoon huomasin, että kenraali loi minuun tyytymättömän katseen. Hyväsydäminen Maria Filippovna osoitti heti istumapaikkani; mutta mister Astleyn tapaaminen pelasti minut, ja vastoin tahtoa minut oli pakko hyväksyä yhteiseen seuraan.

Tuon kummallisen englantilaisen tapasin ensin Preussissa junavaunussa, missä istuimme vastapäätä toisiamme, minun ajaessani meikäläisiä takaa; sitten töksähdin häneen Ranskaan saavuttuani, lopuksi Sveitsissä; kahden viikon sisällä näimme toisemme kaksi kertaa ja nyt äkkiarvaamatta Ruletensburgissa. En ollut vielä kertaakaan elämässäni tavannut siinä määrin ujoa ihmistä; hän on tyrmistyttävän kaino, ja luonnollisesti tietää sen itsekin, koska ei ole lainkaan tyhmä. Hän on muuten oikein herttainen ja hiljainen. Yllytin hänet puhumaan tavatessamme ensimmäisen kerran Preussissa. Hän kertoi minulle, että oli ollut kuluneen kesän aikana Nordkapissa ja että halusi hartaasti nähdä Nižni-Novgorodin markkinat. En tiedä, missä hän on tutustunut kenraaliin; minusta vain näyttää, että hän on määrättömästi rakastunut Polinaan. Kun tämä tuli paikalle, hän lehahti punaiseksi kuin iltarusko. Erittäin iloinen hän oli siitä, että jouduin pöydässä istumaan hänen viereensä, ja vaikuttaakin siltä kuin hän pitäisi minua jo sydänystävänsä.

Pöydässä ranskalainen pöyhkeili tavattomasti; hän on omahyväinen ja kaikkia kohtaan ylimielinen. Moskovassa, muistan sen hyvin, hän leventeli tavattomasti. Kauhean paljon hän jaaritteli Venäjän politiikasta ja finanssiasioista. Toisinaan kenraali uskalsi väittää vastaan, mutta säyseästi, yksinomaan sen takia, ettei olisi vaarantanut omaa arvoaan.

Olin kummallisessa mielentilassa; jo päivällisen puolivälissä olin ennättänyt tehdä itselleni tavanomaisen, jokapäiväisen kysymyksen: »Minkä vuoksi yhä edelleenkin kuhnustelen tuon kenraalin mukana, miksi en ole jo aikaa sitten jättänyt häntä?» Silloin tällöin vilkaisin Polina Aleksandrovnaan; hän ei ollut huomaaavinaan minua. Kaikki päättyi siten, että kiukustuin ja rupesin röyhkeäksi.

Äkkiä, syyttä suotta ja kysymättä lupaa sekaannuin kovalla äänellä toisten keskusteluun. Minä halusin riitaantua ranskalaisen kanssa. Käännyin kenraalin puoleen ja tarpeettoman kovasti, selkeällä äänellä, muistaakseni, keskeyttäen hänet huomautin, että tänä kesänä venäläiset eivät voi aterioida hotellien ravintoloiden yhteispöytien ääressä. Kenraali suuntasi minuun hämmästyneen katseen.

— Itseään kunnioittava ihminen, riehaannuin minä yhä enemmän, — joutuu ehdottomasti riitaan ja saa osakseen liikaa iskuja. Pariisissa, Reinillä, jopa Sveitsissäkin ravintoloiden yhteispöytien ääressä on paljon puolalaisia ja heille myötämielisiä ranskalaisia, niin ettei venäläisellä ole mahdollisuutta virkkaa sanaakaan.

Sanoin tämän ranskaksi. Kenraali katsoi minuun ymmällä, tietämättä pitikö hänen suuttua vai ainoas-

taanko ihmetellä sitä, että olin unohtanut asemani.

— Joku on siis jossakin antanut teille hyvän ope-
tuksen, virkkoi ranskalainen ylimielisen halveksivasti.

— Pariisissa jouduin ensin riitaan erään puolalai-
sen kanssa, minä vastasin, — sitten erään ranskalaisen
upseerin kanssa, joka asettui kannattamaan puolalaista.
Myöhemmin osa ranskalaisista siirtyi minun puolelleni
kerrottua ni heille, että aioin sylkäistä monseigneurin
kahvikuppiin.

— Sylkäistä? virkkoi kenraali arvokkaasti ymmällä
ja jopa vilkaisten ympärilleen. Ranskalainen mittaili
minua epäluuloisella katseella.

— Aivan oikein, minä vastasin. — Koska olin pa-
rin päivän ajan ollut sitä mieltä, että minun piti poi-
keta Roomaan saadaksemme asiamme järjestykseen,
menin pyhän isän Pariisin lähetystön kansliaan visee-
rauttamaan passini. Siellä minut otti vastaan noin vii-
denkymmenen ikäinen kuivettunut apotti, joka kuun-
neltuaan minua kohteliaana, mutta tavattoman kuiva-
kiskoisena, pyysi odottamaan. Vaikka minulla olikin
kiire, istuuduin tietenkin, otin pöydältä »Opinion Na-
tionalen» ja rupesin lukemaan erästä artikkelia, jossa
sätittiin hirvittävästi venäläisiä. Tällöin kuulin, että
joku meni läpi huoneen monseigneurin luo; ja näin,
miten apotti kumarsi hänelle syvään. Käännyin jälleen
hänen puoleensa toistaen pyyntöni; hän kehoitti vielä-
kin kuivakiskoisemmin minua odottamaan. Hetken
kuluttua huoneen läpi meni jälleen joku tuntematon,
ehkäpä itävaltalainen; hänen asiaansa suhtauduttiin
suopeasti ja hänet saateltiin heti yläkertaan. Silloin

minua alkoi syvästi harmittaa: nousin, siirryin lähemmäksi apottia ja sanoin hänelle tiukasti, että koska kerran monseigneur otti vastaan, hän voisi hoitaa myös minun asiani. Apotti vetäytyi minusta kauemmas tavattoman hämmästyneenä. Hän ei yksinkertaisesti voinut käsittää, kuinka vähäpätöinen venäläinen voi asettua tasavertaisena monseigneurin vieraiden rinnalle. Aivan kuin iloiten siitä, että saisi loukata minua, hän mittasi minua kiireestä kantapäähän mitä röyhkeimmällä katseella ja huudahti: »Luuletteko te, että monseigneur keskeyttää teidän takianne kahvinjuontinsa?» Silloin huusin vielä kovemmalla äänellä kuin hän: »Painakaa mieleenne, että minä voin vaikkapa sylkäistä teidän monseigneurinne kahvikuppiin! Jollette te heti paikalla hoida passiasiaani, minä menen itse hänen luokseen.»

»Kuinka! Juuri nyt, kun hänen luonaan istuu kardinaali!» huusi apotti väistyen kauhistuneena minusta yhä kauemmaksi, syöksyi sitten ovelle ja asetti kätensä ristiin osoittaen siten, että hän mieluummin kuolee kuin päästää minut monseigneurin luo.

Silloin vastasin hänelle, että olen kerettiläinen ja barbaari, »que je suis hérétique et barbare», ja että kaikki nuo arkkipiispat, kardinaalit, monseigneurit ynnä muut, ynnä muut ovat minusta yhdentekeviä. Lyhyesti sanoen osoitin kaikin tavoin, etten aio perääntyä. Apotti katsahti minuun pohjattoman vihaisesti, sieppasi sitten passini ja vei sen yläkertaan. Jo minuutin kuluttua se oli viscerattu.

— Tahdotteko nähdä? Otin passin taskustani ja näytin heille Rooman viisumia.

— Mutta tähän . . . yritti kenraali aloittaa.

— Teidät pelasti se, että ilmoittauduitte barbaariksi ja kerettiläiseksi, huomautti ranskalainen naureskellen.

— »Cela n'etaut pas si bête».¹

— Entä venäläiset? He istuvat täällä, eivät uskalla tikahtaakaan ja ovat ehkä valmiita kieltämään kansallisuutensa. Joka tapauksessa minua ruvettiin hotellissani Pariisissa kohtelevaan paljon huomaavaisemmin sen jälkeen, kun kerroin kahakastani apotin kanssa. Lihava puolalainen pan, joka suhtautui vihamielisimmin minuun ravintolan yhteispöydässä, sai väistyä taka-alalle. Ranskalaiset jopa sietivät senkin, että kerroin heille, miten pari vuotta sitten olin tavannut henkilön, jota ranskalainen jääkäri oli ampunut vuonna 12 yksinomaan vain tyhjentääkseen pyssynsä. Tuo henkilö oli silloin vasta kymmenvuotias lapsi; hänen perheensä ei ollut ennättänyt paeta Moskovasta.

— Sellaista ei ole voinut tapahtua, kuohahti ranskalainen, — ranskalainen sotilas ei ammu lasta!

— Mutta onpas vain ampunut. Sen kertoi minulle armeijasta eronnut kunnioitettu kapteeni, ja näin itse hänen poskessaan luodin jättämän arven.

Ranskalainen kiihtyi, puhui paljon ja nopeasti. Kenraali rupesi kannattamaan häntä, mutta minä kehoitin heitä lukemaan esimerkiksi katkelmia kenraali Perovskin »Muistelmista», saman, joka oli vuonna kaksitoista ollut ranskalaisten vankina. Vihdoin Maria Filipovna alkoi puhua jostakin muusta vaihtaakseen keskustelun. Kenraali oli erittäin tyytymätön minuun sen vuoksi, että ranskalainen ja minä aloimme jo miltei

¹ Se ei ollut tyhmästi.

huutaa toisillemme. Mutta mister Astleytä väittelyni ranskalaisen kanssa ilmeisesti miellytti; noustuaan pöydästä hän ehdotti, että tyhjentäisimme yhdessä pikarillisen viiniä. Illalla, niinkuin toivoin, minun onnistui keskustella neljännestunnin ajan Polina Aleksandrovnan kanssa. Keskustelumme tapahtui kävelyretkellä puistossa. Polina istuutui penkille suihkulähteen viereen; Nadjenkan hän päästi leikkimään lähettyville toisten lasten joukkoon. Minä sallin Mišan mennä vesialtaalle, ja niin jäimme lopultakin kahden kesken.

Aloitimme luonnollisestikin raha-asioista. Polina suuttui, kun annoin hänelle ainoastaan seitsemänsataa guldenia. Hän oli vakuuttunut, että toisin hänelle Pariisista jalokivien panttina ainakin kaksituhatta guldenia, ehkä enemmänkin.

— Tarvitsen kipeästi rahaa, hän sanoi, — ja sitä täytyy saada, muutoin olen yksinkertaisesti hukassa.

Rupesin kyselemään, mitä oli tapahtunut poissaollessani.

— Ei sen kummempaa kuin että Pietarista on saatu kaksi tietoa: ensin, että mummo voi hyvin huonosti ja sitten kahden päivän kuluttua, että hän muka on jo kuollut. Jälkimmäisen tiedon lähetti Timofei Petrovitš, ja hänhän on luotettava henkilö, lisäsi Polina. — Odotamme lopullista varmistusta.

— Kaikki täällä olevat siis odottavat? minä sanoin.

— Tietysti, järjestään kaikki; jo kokonaista puoli vuotta se onkin ollut ainoa toivo.

— Teidänkin? minä kysyin.

— Enhän minä ole lainkaan hänen sukulaisensa,

olen ainoastaan kenraalin tytärsuoli. Mutta tiedän varmasti, että hän ei ole unohtanut minuakaan testamentissaan.

— Minusta tuntuu, että te tulette saamaan paljon, sanoin vakuuttavasti.

— Niin, mummo piti minusta suuresti; mutta miksi teistä siltä tuntuu?

— Sanokaahan, vastasin hänelle kysymyksellä, — onko markiisikin vihitty kaikkiin perhesalaisuuksiin?

— Entä miksi se teitä kiinnostaa? kysyi Polina kiihkeästi vilkaistuaan minuun tylästi.

— Kuinkapas muuten. Jollen erehdy, kenraali on jo ennättänyt lainata häneltä rahaa.

— Arvasitte ihan oikein.

— No, olisiko hän antanut, jollei tietäisi mitään mummo-kullasta? Panitteko merkille, miten hän pöydässä sanoi pari kolme kertaa häntä mummo-kullaksi, »la baboulinka». Miten läheiset ja ystävälliset suhteet!

— Niin, olette oikeassa. Kohta kun hän saa tietää, että testamentin mukaisesti lohkeaa minullekin jotakin, hän kosii minua. Senkö te halusitte tietää, vai mitä?

— Kosiiko vasta sen jälkeen? Luulen, että hän on kosinut jo aikaa sitten.

— Tiedätte erinomaisesti, ettei sitä ole tapahtunut! sanoi Polina kiihkeästi. — Missä olette tavannut tuon englantilaisen? hän lisäsi tuokion vaiteliaisuuden jälkeen.

— Arvasin, että tulette kohta kysymään hänestä.

Kerroin hänelle miten tapasin mister Astleyn matkallani.

— Hän on kaino ja herkästi rakastuva ja on tietenkin jo rakastunut teihin, eikö niin?

— Niin, hän on rakastunut minuun, vastasi Polina.

— Ja hän on varmasti monta kertaa rikkaampi kuin ranskalainen. Omistaakohan tuo ranskalainen mitään? Eikö se herätä epäilystä?

— Ei. Hän omistaa jossakin linnan. Viimeksi eilen kenraali puhui siitä minulle vakuuttavasti. No, riittääkö tämä teille?

— Teidän asemassanne menisin ehdottomasti englantilaiselle.

— Minkä vuoksi? kysyi Polina.

— Ranskalainen on kauniimpi, mutta katalampi. Paitsi sitä, että englantilainen on rehellinen, hän on kymmenen kertaa ranskalaista rikkaampi, korostin jyrkästi.

— Niin, mutta ranskalainen on markiisi ja viisaampi, vastasi Polina mitä rauhallisimmin.

— Näinköhän? jatkoin entisellä äänensävyllä.

— Varmasti.

Polinaa eivät lainkaan miellyttäneet kysymykseni, ja huomasin, että hän halusi suututtaa minua äänensävyllään ja vastaustensa äkillisyydellä; huomautinkin hänelle siitä.

— Minua huvittaa tosiaankin suuresti, että te raivoatte noin, hän sanoi. — Pelkästään siitä, että sallin teidän tehdä itselleni tuollaisia kysymyksiä, teidän tulisi maksaa.

— Pidän tosiaankin itseäni oikeutettuna tekemään teille mitä tahansa kysymyksiä, jatkoin rauhallisesti, — nimenomaan sen vuoksi, että olen valmis maksamaan

niistä minkä hinnan tahansa, enkä tällä hetkellä pidä elämäni kopeekankaan arvoisena.

Polina purskahti nauruun:

— Viime kerralla te sanoitte minulle Schlangenbergilla, että olette ensimmäisestä viittauksestani valmis heittäytymään pää edellä alas sieltä kymmenen tuhan-sylen korkeudesta. Joskus minä kehotan teitä tekemään niin yksinomaan sen vuoksi, että saisin nähdä, kuinka altis te olette, ja hillitsen myös itseni, siitä voitte olla varma. Vihaan teitä, — sen vuoksi, että olen sallinut teidän mennä monessa suhteessa liian pitkälle, ja vielä enemmän syystä, että olette minulle niin tarpeellinen. Kun siis toistaiseksi tarvitsen teitä — on minun teitä varjeltava.

Hän nousi. Koko ajan hän oli puhunut ärtyneesti. Viime aikoina hän lopetti aina keskustelun kanssani suuttuneena ja ärtyneenä, aitoa vihamielisyyttä osoittaen.

— Sallikaa minun kysyä, kuka ja minkälainen on tuo mlle Blanche? kysyin haluamatta perääntyä saamatta ensin häneltä selitystä.

— Te itse tiedätte, kuka ja minkälainen on mlle Blanche. Minulla ei ole siihen mitään lisättävää. Mlle Blanchesta tulee varmaan kenraalitar, — tietenkin, mikäli tieto mummon kuolemasta varmistuu. Mlle Blanche, hänen äitinsä ja hänen pikkuserkkunsa markiisi, — kaikki he tietävät erinomaisen hyvin, että me olemme puilla paljailla.

— Onko kenraali rakastunut häneen lopullisesti?

— Nyt ei ole kysymys siitä. Kuunnelkaa ja painakaa mieleenne: ottakaa nämä seitsemänsataa floriniä

F. M. DOSTOJEVSKI

PELURIT

2. PAINOS

»Erinomaisen vauhdikkaasti kirjoitetussa pienoisromaanissa ihmiset, pelurit, esiintyvät lähinnä marionetteina, joita himo langoista nykii. Siitä johtuu muun ohessa vastustamattomaa komiikkaa.»

Prof. Rafael Koskimies, Uusi Suomi

»Lukija, joka vaivautuu syventymään Pelureihin, löytää siitä luultavasti, niin kuin minä, aina uutta nautittavaa.»

Alex Matson, Aamulehti

»Romaanin kudos on punottu mestarin käsialalla.»

SRI., Kansan Uutiset

»Pelurien henkilokuvaus on kerrassaan herkullista — ja sen henkilögalleria värikäs. — Erityisen nautinnon tarjoaa lukijalle myös tutustuminen vuosisadantakaiseen kylpypaikkaan ja pelikasinoon, joiden atmosfääriin Dostojevskin mestarillinen kynä on uskollisesti tallettanut meidän ajallemme.»

Kauko Kula, Kauppalehti

»Pelurit taas on mitä hienoin ihmisen 'kellarikerrosten' erikoisanalyysi —»

Toini Havu, Hels. San.

KIRJAYHTYMÄ

